

توراه اور • پاراشاها לך • مامار 6

בעצם היום הזה נימול אברהם וגו'

ابراهيم در خود آن روز ختنه شد

دو ختنه دل وجود دارد: یکی را خودمان به وسیله بازگشت (תשובה, teshuvah) و تورات (תורה, Torah) انجام می‌دهیم، و دیگری، ختنه‌ای برتر است که ה' از بالا انجام می‌دهد؛ این ختنه از صفات سیزده‌گانه رحمت سرچشمه می‌گیرد و فراتر از عقل و خود تورات است. ابراهیم (אברהם) تمام تورات را به‌تنهایی رعایت می‌کرد، اما برای ختنه منتظر ماند، زیرا در پی ختنه برتری بود که تنها ה' می‌تواند عطا کند.

تقديم به افتخار

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

پدر ربه، رب لیوی ییتسחק

LikuteiTorah.com

پاراشای حسیدی

/likuteitorah.com/fa/torah-ohr/lech-lecha/6

مقصود اصلی

دو ختنه دل وجود دارد: یکی را خودمان به وسیله بازگشت (תשובה, teshuvah) و تورات (תורה, Torah) انجام می‌دهیم، و دیگری، ختنه‌ای برتر است که ה' از بالا انجام می‌دهد؛ این ختنه از صفات سیزده‌گانه رحمت سرچشمه می‌گیرد و فراتر از عقل و خود تورات است. ابراهیم (אברהם) تمام تورات را به‌تنهایی رعایت می‌کرد، اما برای ختنه منتظر ماند، زیرا در پی ختنه برتری بود که تنها ה' می‌تواند عطا کند.

در هر بخش: متن عبری، سپس ترجمه، و پس از آن توضیحی کوتاه زیر خطی طلایی. شماره‌های کوچک در متن عبری، یادداشت‌های پایان متن هستند.

خلاصه مامار

این گفتار توراتی (מאמר, maamar) می‌پرسد چرا ابراهیم، که پیش از داده‌شدن تورات تمام آن را رعایت می‌کرد، تا هنگامی که فرمان یافت خود را ختنه نکرد. پاسخ، با توضیح ماهیت ختنه، داده می‌شود. آیه «چه کسی برای ما به آسمان بالا خواهد رفت؟» در حروف آغازین خود واژه ختنه (מילה, milah) و در حروف پایانی خود نام چهارحرفی (ה', Havayah) را نهفته دارد؛ از این‌رو، ختنه فراتر از نام ה' و فراتر از تورات است؛ توراتی که «در آسمان نیست»، بلکه به زمین فرود آورده شده است. تورات از دو ختنه دل سخن می‌گوید: «شما ختنه خواهید کرد» – بازگشت و خدمت خود ما، یعنی برانگیختگی از پایین (אתערוחא דלתתא, isarusa dilesata)؛ و «ה' دل شما را ختنه خواهد کرد» – آشکارشدن از بالا که پس از گردآوری پراکندگان خواهد آمد؛ نیکی عظیمی که ה' اندوخته است. این ختنه برتر، «ختنه بزرگ» سیزده پیمان است؛ همچون پیمانی میان دوستان، فراتر از عقل است و از صفات سیزده‌گانه رحمت سرچشمه می‌گیرد؛ صفاتی که از حکمت و تورات فراترند. از این‌رو، ابراهیم خود تمام تورات را که در مرتبه‌ای پایین‌تر از آن قرار داشت رعایت می‌کرد و منتظر ماند تا این ختنه را از بالا دریافت کند. به همین دلیل، تورات می‌گوید «ابراهیم ختنه شد» – به صیغه مجهول – و «در خود آن روز»؛ یعنی در روز سراسر نیکی زمان آینده که آن‌گاه بر او آشکار شد.

طرح کلی

- 1 پرسش و آیه کلیدی**
چرا ابراهیم، که تمام تورات را رعایت می‌کرد، زودتر خود را ختنه نکرد؟ عبارت «چه کسی برای ما به آسمان بالا خواهد رفت؟» واژه ختنه و نام ה' را نهفته دارد.
- 2 دو ختنه و ختنه بزرگ فراتر از تورات**
ختنه از پایین (بازگشت، تورات و فرمان‌های دینی) و ختنه از بالا (آشکارشدن ה') از صفات سیزده‌گانه و فراتر از عقل، نام ה' و تورات؛ از این‌رو ابراهیم منتظر ختنه برتر ماند.
- 3 «ختنه شد» در خود آن روز**
فعل مجهول و عبارت «در خود آن روز» نشان می‌دهند که ابراهیم ختنه را از بالا، از آشکارشدن روزی که سراسر نیکی است، دریافت کرد.

ختنه از پایین میله شملמה למעלה

«شما پوست ختنه‌گاه دل خود را ختنه خواهید کرد»: بازگشت و خدمت خود آدمی از راه تورات و فرمان‌های دینی، یعنی برانگیختگی از پایین.

ختنه از بالا (ختنه بزرگ) میله גדולה שמלמעלה למטה

«دل شما را ختنه خواهد کرد»: آشکارشدن خود **ה'**، «نیکی عظیمی» که او اندوخته است و هیچ کوشش انسانی به آن نمی‌رسد.

حروف آغازین و حروف پایانی **ר"ת** میله וס"ת הוי"ה

در عبارت «چه کسی برای ما به آسمان بالا خواهد رفت؟» (**מי יעלה לנו השמימה**)، **ה'** حروف آغازین **ה'** حروف آغازین واژه ختنه را می‌سازند و حروف پایانی نام **ה'** را؛ این نشان می‌دهد که ختنه فراتر از نام **ה'** است.

تورات در آسمان نیست **לא בשמים היא**

تورات از راه نام **ה'** – انقباض، گسترش و فرودآوردن – به زمین فرود آورده شده است؛ از این رو، حکم آن در همین جا، در عوالم فرودین، تعیین می‌شود.

صفات سیزده‌گانه رحمت **י"ג מדות הرحמים**

رحمت الهی که فراتر از حکمت و تورات است؛ سرچشمه آموزش و ختنه بزرگ، که سیزده پیمان به آن اشاره دارند.

پیمان **ברית** دریت

پیوندی فراتر از عقل، همچون دو دوست که به محبت یکدیگر پایبند می‌شوند، حتی هنگامی که عقل دیگر چنین محبتی را برنمی‌انگیزد.

روزی که سراسر نیکی است **יום שכולו טוב**

زمان آینده که «خود» آن، آشکارشدن نیکی عظیم **ה'** است؛ این نیکی هنگام ختنه ابراهیم بر او آشکار شد.

بخش 1 • 11

پرسش و آیه کلیدی

1 **בעצם היום הזה¹ נימול אברהם² וגו'.** להבין הקושיא שנזכר בספרים מפני מה לא מל אברהם³ א"ע [את עצמו] קודם מאחר שקיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה⁴ ואפילו עירובי תבשילין.⁵

«در همان روز ابراهیم (آبراهم) ختنه شد»، و الی آخر. [باید] این پرسشی را که در کتابها مطرح شده است بفهمیم: چرا ابراهیم پیشتر خود را ختنه نکرد، با آنکه پیش از داده شدن تورات به تمام تورات عمل می کرد، حتی آیین پیوند خوراکها (عیرובی تבشילין, eiruvei tavshilin) را نیز؟

این گفتار (مآמר, maamar) با آیه ای درباره ختنه ابراهیم در نودونه سالگی آغاز می شود و پرسشی شناخته شده را مطرح می کند: ابراهیم پیش از سینا به تمام تورات عمل می کرد، حتی به آیین پیوند خوراکها؛ این حکم ربانی اجازه می دهد در روز عید برای شبات غذا بپزند. پس چرا تا هنگامی که فرمان یافت خود را ختنه کند صبر کرد؟

ولهבין זה צ"ל תחלה ענין המילה דהנה כתיב לא בשמים היא⁶ לאמר מי יעלה לנו השמימה ר"ת [ראשי תיבות] **מילה⁷ וס"ת** [וסופי תיבות] **הוי"ה⁸.**

برای فهم این مطلب، باید نخست [توضیح دهیم] مسئله ختنه چیست. زیرا نوشته شده است: «در آسمان نیست که بگویی: چه کسی برای ما به آسمان بالا رود؟» (mi ya'aleh lanu hashamaymah) - حروف آغازین این عبارت ختنه (מילה, milah) را [می سازند] و حروف پایانی اش نام چهارحرفی (ה', Havayah) را [می سازند].

پیش از پاسخ دادن، آلتز ربه توضیح می دهد که ختنه چیست. در آیه «چه کسی برای ما به آسمان بالا رود؟»، حروف آغازین چهار واژه، میلا (ختنه) را می سازند و حروف پایانی نام ה' را؛ او نشان خواهد داد که این امر، ختنه را فراتر از مرتبه Havayah و تورات قرار می دهد.

بخش 2 • 21

دو ختنه و ختنه بزرگ فراتر از تورات

2 **והענין דהנה תחלה כתיב ומלתם את ערלת לבבכם⁹ וכתיב ומל ה' אלקיך את לבבך ופי' שיש ב' בחי' מילה¹⁰ האחת היא מלמטה למעלה שצריכים אנו למול את ערלת הלב והוא ענין התשובה**

شرح مطلب چنین است: نخست نوشته شده است: «پوست ختنه دل خود را ببرد»، و [نیز] نوشته شده است: «و ה' אלקיך تو، دل تو را ختنه خواهد کرد.» مراد این است که دو مرتبه ختنه وجود دارد. نخستین مرتبه از پایین به بالا است: ما باید پوست ختنه دل را ببریم، و این همان بازگشت (תשובה, teshuvah) است،

تورات از ختنه دل به دو شیوه سخن می گوید: یکبار به صورت فرمانی به ما، و بار دیگر به صورت وعده ای که ה' آن را انجام خواهد داد. نخستین ختنه «از پایین به بالا» است: کوشش خود ما برای برداشتن «پوست ختنه» ای که نمی گذارد دل الوهیت را احساس کند؛ این همان **تשובה**، یعنی بازگشت به ה' است.

כמ"ש ושבת עד¹¹ הוי"ה אלקיך בקיום התורה ומצות וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] **אם ישראל עושין תשובה¹² נגאלין ואם לאו אין נגאלין.**¹³

چنان‌که نوشته شده است: «و به سوی ה' اَلَقِيْךَ بازخواهید گشت»، از راه عمل به تورات و فرمان‌ها (מצוות, mitzvot). و حکیمان ما، یادشان به برکت باد، گفته‌اند: «اگر اسرائیل بازگشت (تשובه, teshuvah) کنند، رهایی می‌یابند؛ و اگر نه، رهایی نمی‌یابند.»

آیه بازگشت به ה' به‌عنوان اشاره به عمل به تورات و מצוות خوانده می‌شود. آموزه تلمود، رهایی را به این **تשובه** پیوند می‌دهد: کار بازگشت خود ما شرط رهایی است.

وآخر קבוץ גלויות כתיב והביאך אל הארץ והטיבך¹⁴ כו'. **وهוא המילה שמלמעלה למטה ומל ה' את לבבך**

و پس از گردآمدن تبعیدیان نوشته شده است: «و تو را به سرزمین خواهد آورد... و به تو نیکی خواهد کرد»، و غیره. این همان ختنه‌ای است که از بالا به پایین است: «و ה' دل تو را ختنه خواهد کرد.»

تنها پس از گردآمدن تبعیدیان است که تورات وعده می‌دهد ه' اسرائیل را به سرزمین خواهد آورد و به آنان نیکی خواهد کرد؛ و تنها پس از آن می‌گوید که ه' دل‌هایشان را ختنه خواهد کرد. این ختنه دوم است که «از بالا به پایین» می‌آید و عملی خود اوست.

(وזהו והטיבך מאבותיך בחי' מה רב טובך אשר צפנת¹⁵ כו' כי במשה שנולד מהול¹⁶ כתיב ותרأ אותו כי טוב הוא¹⁷ כו')¹⁸

(و این معنای «و به تو بیش از پدران تو نیکی خواهد کرد» است: مرتبه «چه بسیار است نیکی تو که آن را نهان داشته‌ای»، و غیره؛ زیرا درباره موسی (مשה, Moshe)، که ختنه‌شده به دنیا آمد، نوشته شده است: «و او را دید که نیکوست»، و غیره.)

در پرائتز، آدمور هازاکن «به تو نیکی خواهد کرد» (vehetivcha, از tov, «نیکو») را به «نیکی عظیم» (rav tuvcha) پیوند می‌دهد که ه' آن را ذخیره داشته است. حکیمان از واژه «نیکو» که درباره موسی نوزاد آمده، می‌آموزند که او از پیش ختنه‌شده به دنیا آمده بود: «نیکو» بودن، ختنه‌ای را وصف می‌کند که از بالا عطا شده است، نه آن‌که با کوشش انسانی به دست آمده باشد.

והיינו שבחי' מילה ראשונה שמלמטה למעלה¹⁹ היא אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] **והאתעדל"ע** [והאתערותא دلעילא] **הוא הגלוי בחי' ומל ה' את לבבך כו'.**

یعنی مرتبه ختنه نخست، که از پایین به بالا است، برانگیختگی از پایین (אתערותא דלתתא, isarusa dilesata) است؛ و برانگیختگی از بالا (אתערותא دلעילא, isarusa dileila)، آشکارشدن مرتبه «و ه' دل تو را ختنه خواهد کرد»، و غیره، است.

او دو ختنه را با اصطلاحات حسیدی بازگو می‌کند. ختنه‌کردن دل از سوی خود ما برانگیختگی از پایین است؛ یعنی آغازگری انسانی. ختنه‌کردن دل از سوی ه' برانگیختگی از بالاست؛ یعنی آشکارسازی‌ای که از جانب او می‌آید.

והנה על מילה שניה הזאת שיהיה לאחר קבוץ גליות ולאחר קיום התורה כולה כתיב מי יעלה לנו השמימה ר"ת [ראשי תיבות] מילה שהיא למעלה מבחי' התורה

אکنون، درباره این ختنه دوم که پس از گردآمدن تبعیدیان و پس از انجام تمام تورات خواهد بود، نوشته شده است: «چه کسی برای ما به آسمان فراخواهد رفت؟» - حروف آغازین آن واژه **מילה** (milah) را می‌سازند - و این مرتبه‌ای فراتر از مرتبه تورات است.

آیه «چه کسی برای ما به آسمان فراخواهد رفت؟» که حروف آغازینش **מילה** را می‌سازند، درباره این ختنه دوم است که پس از گردآمدن تبعیدیان و پس از رعایت تمام تورات خواهد آمد. جایگاه آن در آیه نشان می‌دهد که از تورات برتر است.

כי על התורה נאמר לא בשמים היא ²⁰ **שהיא נשפלת למטה דוקא וכנז' [וכנזכר] בגמ' [בגמרא] שא"ר [שאמר רבי] יהושע אין משגיחין בבת קול** ²¹ **מפני שאין התורה בשמים כ"א למטה הימנה ונק' תורת הוי"ה**

زیرا درباره تورات گفته شده است: «در آسمان نیست»، چون به پایین، و مشخصاً به پایین، فرود آورده شده است. و چنان‌که در گمارا (גמרא, Gemara) آمده است، رבי יהושوع (יהושע, Rabbi Yehoshua) گفت: «به ندای آسمانی اعتنا نمی‌کنیم»، زیرا تورات در آسمان نیست، بلکه فقط پایین‌تر از آن است. و «تورات ה'» نامیده می‌شود.

«در آسمان نیست» می‌آموزاند که تورات به این جهان فرود آورده شده است؛ از این‌رو، حکم تورات در اینجا و بر پایه استدلال انسانی تعیین می‌شود. تلمود حکایت می‌کند که رבי יהושوع به همین دلیل ندای آسمانی را رد کرد. چون تورات از راه نام Havayah فرود آمد، «تورات ה'» نامیده می‌شود.

כי שם הוי"ה יו"ד צמצום ²² **ה' התפשטות ו' המשכה כו' שעי"ז נמשכה למטה** ²³ **אבל מילה הנ"ל היא למעלה משם הוי"ה עד שהיא בר"ת [בראשי תיבות] ושם הוי"ה הוא בס"ת [בסופי תיבות] וע"כ היא מבחי' ומדרגת השמימה.**

زیرا نام Havayah چنین است: یود (י, yud)، انقباض (צמצום, tzimtzum)؛ هی (ה, hei)، گسترش؛ واو (ו, vav)، امتدادبخشی، و غیره؛ و از این راه به پایین فرود آمد. اما آن ختنه‌ای که پیش‌تر ذکر شد، فراتر از نام Havayah است؛ تا آنجا که در حروف آغازین قرار دارد، حال آن‌که نام Havayah در حروف پایانی است؛ و از این‌رو، به مرتبه و جایگاه «به آسمان» (שמימה, hashamaymah) تعلق دارد.

حروف نام Havayah چگونگی نزول الوهیت را توصیف می‌کنند: یود، که نقطه‌ای واحد است، انقباض است؛ هی گسترش است؛ و واو، که خطی عمودی است، امتدادبخشی است. ختنه در آغاز واژه‌های آیه قرار دارد، حال آن‌که Havayah در پایان آن‌هاست؛ این نشان می‌دهد که ختنه به مرتبه برتر «آسمان»، فراتر از Havayah، تعلق دارد.

ولמעלה מבחי' התורה שנשפלה למטה מבחי' שמים אלו.²⁴ וע"ז ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] גדולה מילה²⁵ שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות.

و [این] بالاتر از مرتبة توره (توره، Torah) است؛ تورهی که از مرتبة این آسمانها به پایین فرو آورده شد. و در این باره، حکیمان ما، که یادشان مبارک باد، فرمودند: «بزرگ است ختنه، زیرا درباره آن سیزده پیمان بسته شد.»

پس ختنه بالاتر از توره است؛ تورهی که از آن «آسمان» فرود آمد. ستایش میشنا (משנה، Mishnah)، «بزرگ است ختنه»، همراه با سیزده پیمانش، به عنوان شاهد آورده می شود: واژه «پیمان» سیزده بار در فصل ختنه ابراهیم (ابراهیم) آمده است.

פי' גדולה מילה היא בחי' המילה הגדולה שמלמעלה למטה (ע' [עין] במק"מ [במקדש מלך] על הזוהר ח"ג [חלק ג'] דרל"ג ע"ב^{26, 27} ובלק"ת [ובלקוטי תורה (להאריז"ל)] פ' קדושים²⁸ בטעמי מצות מענין גדולה מילה) שימול ה' את לבבך

معناي «ختنه بزرگ» این است: مرتبة ختنه بزرگ، که از بالا به پایین است (بنگرید به میکداش میخ [מקדש מלך، Mikdash Melech] بر زوهار [זהר، the Zohar]، بخش 3، صفحه 233b، و نیز در لیکوتی تורה [לקוטי תורה، Likkutei Torah] [از آریזال (האריז"ל)]، פרשת קדושیم (פרשת קדושים، Parshas Kedoshim)، در תעמי همיתزوس (טעמי מצות، Taamei HaMitzvos)، درباره «بزرگ است ختنه» – یعنی ה' دلت را ختنه خواهد کرد.

«ختنه بزرگ» به معنای ختنه والایی است که ה' از بالا انجام می دهد. اُمور هَזَاکِن خواننده را درون پُرانتز به شرح میکداش میخ بر زوهار و نیز به لیکوتی تורה و תעמי همיתزوس آریزال ارجاع می دهد (دلایل میتصوت، ثبت شده به دست ربی حיים ویتال)؛ این منابع، در פרשת קדושیم، این عبارت را به همین شیوه تبیین می کنند. این کتاب آریزال است، نه لیکوتی تורה اُمور هَזَاکِن.

ולכן נכרתה ב"ג בריתות פי' כידוע שענין הכריתת ברית הוא למעלה מן השכל והדעת²⁹ ע"ד ב' אוהבים שעושים כריתת ברית להיות אוהבים זע"ז [זה עם זה / זה על זה]

ازاین رو، ختنه با سیزده پیمان برقرار شد. توضیح این مطلب، چنان که معروف است، این است که بستن پیمان امری فراتر از عقل و شناخت است؛ همچون دو دوست که با یکدیگر پیمان می بندند تا دوست یکدیگر باشند؛

چرا سیزده پیمان؟ پیمان، بنا بر سرشت خود، فراتر از عقل است: دو دوست پیمان می بندند تا عشقشان پابرجا بماند، هرچه عقلشان بعداً حکم کند.

דהיינו שיוכרח להיות אוהבו אף אם לא היה נמשך אצלו אהבה זו אליו אח"כ מצד השכל והדעת מ"מ מכריח א"ע [את עצמו] לאהבה בבחינה שלמעלה מהשכל והדעת.

یعنی او ناگزیر باشد که دوستش بدارد: حتی اگر پس از آن، این عشق به او بر اثر عقل و شناخت در دلش پدید نیاید، باین همه خود را وامی‌دارد که در مرتبه‌ای فراتر از عقل و شناخت دوستش بدارد.

پیمان شخص را ملزم می‌کند که به دوستش عشق بورزد، حتی اگر در زمانی بعد عقل و فهمش دیگر آن عشق را در او پدید نیاورد. آن‌گاه عشق از جایی فراتر از عقل می‌آید، و پیمان همین را ایجاد می‌کند.

וכך כדי להיות גילוי והמשכה בחי' מילה הגדולה הנ"ל (שהוא בחי' מה רב טובך כו')

و نیز چنین است: برای آن‌که مرتبه ختنه بزرگ یادشده در بالا (که همان مرتبه «چه بسیار است نیکی تو» و غیره است) آشکار شود و به پایین کشیده شود،

به همین ترتیب، ختنه بزرگ، که همان «نیکی عظیمی» است که ה' اندوخته، باید از مرتبه‌ای فراتر از عقل به پایین کشیده شود.

הוא ע"י י"ג מדה"ר [מדות הרחמים]³⁰ שהן למעלה מהחכמה והשכל ולכן היא למעלה מבחי' שם הוי"ה ולמעלה מבחי' תורה

این کار از راه سیزده صفت رحمت صورت می‌گیرد؛ آن‌ها بالاتر از حکمت (Chochmah, חכמה) و عقل‌اند؛ از این‌رو، این مرتبه بالاتر از مرتبه Havayah و بالاتر از مرتبه تורה است.

آن مرتبه سیزده صفت رحمت است که بالاتر از حکمت و عقل‌اند. از آنجا که تורה حکمت ه' است که از طریق نام Havayah به پایین آورده شده، ختنه‌ای که از سیزده صفت سرچشمه می‌گیرد، بالاتر از هر دو Havayah و تורה است.

(כמו שי"ג מדה"ר [מדות הרחמים] הן בחי' שלמעלה מהתורה ולכן שם הוא סליחת עון) וע"ז נאמר עד יעבור עמך³¹ הוי"ה פי' עד יעבור בבחי' שלמעלה משם הוי"ה (و גם בי"ג מדה"ר [מדות הרחמים] כתי' [כתיב] ויעבור³² כו').

(همان‌گونه که سیزده صفت رحمت مرتبه‌ای فراتر از تורה‌اند و از این‌رو گناه در همان‌جا آمرزیده می‌شود.) و در این باره گفته شده است: «تا قوم تو عبور کنند، ه'»؛ یعنی «تا [آن‌ان]» به مرتبه‌ای فراتر از نام ه' بگذرند. (و درباره سیزده صفت رحمت نیز نوشته شده است: «و [او] گذشت» و غیره.)

از این‌رو آمرزش گناه از راه سیزده صفت حاصل می‌شود: آمرزش از آنچه حکم تורה، که حکمت است، اقتضا می‌کند فراتر می‌رود. عبارت «تا قوم تو عبور کنند، ه'» به معنای عبور از Havayah خوانده می‌شود؛ و همان فعل، «او گذشت»، آغازگر سیزده صفت در سیناست.

وهנה בזה יובן ענין שאברהם קיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה ולא קיים מצות מילה מפני שרצה להגיע לאותה מילה גדולה שמלמעלה למטה.

اکنون با این توضیح می‌توان فهمید که ابراهیم پیش از آن‌که توره داده شود، تمام توره را به‌جا می‌آورد، اما فرمان ختنه (מצות مילה، mitzvas milah) را به‌جا نیاورد؛ زیرا می‌خواست به آن ختنه بزرگ دست یابد که از بالا به پایین است.

اکنون پرسش آغازین پاسخ می‌یابد. ابراهیم به ابتکار خود ختنه نکرد، زیرا ختنه‌ای که خودش انجام می‌داد فقط همان ختنه فروتر، از پایین، می‌بود؛ او ختنه بزرگی را می‌خواست که از بالا می‌آید.

ولכך קיים כל התורה כולה שלמטה מאותה מילה ואח"כ זכה לאותה מילה גדולה שמלמעלה.³³

ازاین‌رو، او تمام تورات را که فروتر از آن ختنه بود رعایت کرد، و سپس شایسته آن ختنه بزرگ شد که از بالا است.

پس او همه بخش‌های دیگر تورات را که فروتر از آن ختنه بود، به‌عنوان خدمت خود از پایین به‌جا آورد و پس از آن، **ה'** ختنه برتر را به او عطا کرد.

بخش 3 • 31

«ختنه شد» در خود آن روز

3 וז"ש [וזהו שכתוב] نمול אברהם³⁴ ולא כתיב וימל א"ע [את עצמו] כמ"ש תחלה גבי מילת ישמעאל ומקנת

כספו דכתיב וימל³⁵ כו'

و از همین رو گفته شده است: «ابراهیم (آברהם) ختنه شد»، و نه اینکه نوشته شده باشد: «و او خود را ختنه کرد»؛ چنان‌که پیش‌تر درباره ختنه اسماعیل (یشמעאל) و کسانی که با پولش خریده بود آمده است که نوشته شده: «و او ختنه کرد» و غیره.

صورت عبارت آیه این را تأیید می‌کند. درباره اسماعیل و خدمتکاران، تورات به‌صورت معلوم می‌گوید که ابراهیم آنان را «ختنه کرد»، اما درباره خود ابراهیم به‌صورت مجهول می‌گوید که «ختنه شد»، نه اینکه خودش را ختنه کرد.

לפי שהיא המילה שמלמטה כדכתיב ומלתם את ערלת לבבכם אבל אברהם זכה לגילוי בחי' ומל ה' את לבבך ע"כ נאמר نمול אברהם כו'.

زیرا آن ختنه‌ای است که از پایین انجام می‌شود؛ چنان‌که نوشته شده است: «غلفت دل خود را ختنه کنید.» اما ابراهیم شایسته تجلی مرتبه «و **ה'** دل تو را ختنه خواهد کرد» شد؛ ازاین‌رو گفته شده است: «ابراهیم ختنه شد» و غیره.

صورت معلوم با ختنه‌ای از پایین تناسب دارد؛ ختنه‌ای که شخص خودش انجام می‌دهد. صورت مجهول نشان می‌دهد که ابراهیم ختنه‌ای را از بالا دریافت کرد، یعنی ختنه‌ای که **ה'** انجام می‌دهد.

וזזהו בעצם היום הזה נמול פי' בעצמיות של היום³⁶ הזה ויום הזה הוא היום שכולו ארוך שכולו טוב³⁷ כו'.

و این [مقصود] «در همان روز خود (בעצם היום הזה, be'etzem hayom hazeh) ختنه شد» است: یعنی در جوهر همین روز. و «این روز» روزی است که سراسر دراز است و سراسر نیکو و غیره.

واژه «خود» در عبارت be'etzem hayom hazeh, «در همان روز»، معنای «در جوهر» نیز دارد. «این روز» همان روزی است که حکیمان آن را «سراسر دراز» و «سراسر نیکو» می‌خوانند: جهان آینده.

והעצמיות של היום הזה היינו אותו הגילוי הגדול שיהי' [שיהיה] לע"ל [לעתיד לבוא] גילוי בחי' רב טוב³⁸ וזהו שכולו טוב וכשנתגלה לו בחי' העצם של היום הזה אז נמול אברהם כו':

و جوهر این روز همان تجلی عظیمی است که در زمان آینده خواهد بود: تجلی مرتبه «نیکی عظیم تو». و این [مقصود] «سراسر نیکو» است. و هنگامی که مرتبه جوهر این روز بر او آشکار شد، آن‌گاه ابراهیم ختنه شد و غیره.

«جوهر» آن روز، تجلی عظیم نیکی نهفته اوست که در زمان آینده خواهد آمد. این تجلی هنگام ختنه ابراهیم به او نشان داده شد؛ از این‌رو ختنه او از بالا بود.

در کار بندگی

آدمی باید نخست سهم خود را ادا کند: «پوست ختنه‌گاه» دلش را از راه بازگشت و رعایت تورات و فرمان‌های دینی (mitzvos, מצוות) ختنه کند، همان‌گونه که ابراهیم تمام تورات را رعایت کرد. این خدمت از پایین او را برای ختنه برتر آماده می‌کند؛ ختنه‌ای که چون بخشی از بالا می‌آید و فراتر از آن چیزی است که عقل و کوشش خود او بتواند به آن برسد.

پرسش‌هایی برای گفت‌وگو

1. چرا ختنه‌ای که ابراهیم خود انجام می‌داد تنها ختنه «فروتر» می‌بود، و با منتظرماندن تا دریافت فرمان چه چیزی به دست آورد؟
2. خواندن حروف عبارت «چه کسی برای ما به آسمان بالا خواهد رفت؟» چگونه نشان می‌دهد که ختنه فراتر از تورات است، درحالی‌که همان آیه می‌گوید تورات «در آسمان نیست»؟
3. پیمان میان دوستان از چه جهت «فراتر از عقل» است، و این معنا چگونه سیزده پیمان ختنه را روشن می‌کند؟
4. چرا ختنه از پایین (بازگشت و تورات) باید پیش از ختنه از بالا بیاید، و چرا ختنه دوم با زمان پس از گردآوری پراکندگان پیوند دارد؟
5. تفاوت معنایی «و او ختنه کرد» با «ابراهیم ختنه شد» چیست؟

יادداشت‌ها

بند 1

1 בעצם היום הזה

رونوشت دیگری از همین **مآמר** که با عبارت «برای فهم پرسش (که در کتاب‌ها آمده است)» آغاز می‌شود؛ عبارت‌بندی‌اش به **تורה اور** نزدیک است و تفاوت‌های کوچکی دارد، و در آن دو توضیح آمده است. جلد دوم حاشیه‌های تسماح تسدک (**הצמח צדק**) را بر آن چاپ می‌کند.

Genesis 42:1 **בראשית מ"ב:א'**

וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יִשְׁעָבֶר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְּרוּ:

Now Jacob saw that there was corn in Egypt, and Jacob said unto his sons: 'Why do ye look one upon another

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت کھوت

הנחה אחרת נדפס בסה"מ תקס"ג ע' י שם מתחיל "להבין הקושי" (שנוי בספרים). "הלשון קרוב לכאן בשינויים קלים. ושם ב' ביאורים — וראה שם כרך ב ע' תתא הגהות מהצ"צ. באוה"ת לך לך תשכ"ה, א רשום: "בד"ה בעצם היום הזה בת"א ס"פ לך לך והוא דרוש תקס"ג ולא שמעתי בעצמי כ"א מפני כתבים". ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. המאמר (כמו בסה"מ תקס"ג) עם הגהות באוה"ת בראשית כרך ד תשכ"ה, א (מלקו"ת לג"פ צג, ג). חלק מהמאמר מובא בסה"מ תרל"ג כרך ב ע' שצט. לד"ה זה ראה בפלח הרמון בראשית מב, א. ד"ה זה נזכר בלקו"ת ר"ה סג, ד. שמע"צ פה, צ.

2 בעצם היום הזה נימול אברהם

آیه گزارش می‌کند که ابراهیم (**אברהם**) و اسماعیل (**ישמעאל**) در یک روز ختنه شدند. این مقاله حسیدی (**מאמר**, **maamar**) با همین آیه آغاز می‌شود و در پایان توضیح می‌دهد که چرا می‌گوید «ختنه شد» و «در ذات همان روز».

Genesis 17:26 **בראשית י"ז:כ"ו**

בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אֶבְרָהָם וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ:

In the selfsame day was Abraham circumcised, and Ishmael his son

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت کھوت

בראשית יז, כו.

3 מפני מה לא מל אברהם

آلتر ربه در آنجا توضیح می‌دهد که ابراهیم تورات را «پیش از آنکه داده شود» چنان‌که در عالم آفرینش (**בריאה**, **Beriah**) است، پیش از آنکه در این جهان مادی پوشیده شود، نگاه می‌داشت: ازاین‌رو تفیلین را رعایت می‌کرد و ختنه را نیز پیش از آنکه خود را ختنه کند رعایت می‌کرد؛ زیرا ختنه به معنای برچیدن چنگ‌اندازی نیروهای بیرونی است، و او آن را در بالا برچید، هرچند این میتسواي (**מצוה**, **mitzvah**) هنوز در عمل مادی پوشیده نشده بود.

یادداشت کھوت

בפ"י ריב"א על התורה כ' שמכיון שקיום מצות מילה שייך רק פעם אחת, לכן לא מל א"ע עד שנצטווה על זה — וכן יש עוד תירוצים במפרשים. ראה לקמן מא, ב. הביאור ע"פ דרך הפשט ראה בלקוטי שיחות ח"ה ע' 146. ובפנימיות הענינים ראה לקו"ש שם ע' 79 הערה 25.

4

שקיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה

میشنای پایانی میشنا (**משנה**, **Mishnah**) در کیدושین (**קידושין**, **Kiddushin**) می‌گوید ابراهیم تمام تورات را پیش از آن‌که داده شود رعایت می‌کرد؛ یادداشت Kehot نیز به همین‌جا ارجاع می‌دهد.

Mishnah Kiddushin 4:14 **משנה קידושין ד:י"ד**

... וכן הוא אומר באברהם אבינו עליו השלום, (בראשית כד) ואברהם זמן, וה' ברך את אברהם בכל. מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כלה עד שלא נתנה, שנאמר, (שם כו) יעקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו מצותי חקותי ותורתו:

Rabbi Judah said: an unmarried man must not tend cattle, nor may two unmarried men sleep together under the same cover. But the sages permit it. One whose business is with women must not be alone with women. And one should not teach his son a woman's trade. Rabbi Meir says: one should always teach his son a clean and easy profession, and pray to Him to whom wealth and property belong. For a profession does not contain [the potential for] poverty and wealth, for ... poverty is not due to

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

5

שקיים . . ואפי' עירובי תבשילין

תلمוד می‌گوید ابراهیم تمام تورات را رعایت می‌کرد، حتی آیین آمیزش خوراکی‌ها برای پخت‌وپز در روز عید جهت شبات (**עירובי תבשילין**, **eiruvei tavshilin**) [ترتیبی که پخت‌وپز در روز عید برای شبات را مجاز می‌کند]. این اساس پرسش مامار است که چرا او برای ختنه‌شدن درنگ کرد.

Yoma 28b:10–11 **יומא כ"ח ב:י-י"א**

אמר (רב), ואיתימא רב אשי: קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר: "תורותי", אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה. מתיא בן שמואל אומר וכו' והוא אומר הו. מאן אומר "הו"? אילימא הו דקאי אאברהם — הוא קלים והוא מפשר? אלא הו דקאי אארעא, מנא ידע?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

یادداشت کھوت

יומא כח, ב. וראה במשנה סוף קידושין. ובספר דברי דוד להט"ז פ' לך לך כ' בשם הב"ח שצ"ל עירובי תחומין.

6

לא בשמים היא

موشه به اسرائیل می‌گوید تورات در آسمان نیست که دسترس‌ناپذیر باشد. مامار حروف آیه را نشانه‌ای می‌خواند که ختنه بالاتر از تورات است.

Deuteronomy 30:12 **דברים ל:י"ב**

לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשה:

It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, 'that we may do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت کھوت

דברים ל, יב.

7 מי יעלה . . ר"ת מילה

درباره «در آسمان نیست... و نه آن سوی دریا»، לקושי תורה «آسمان» را مرتبه‌ای فراگیر و بلند، مانند خود آسمان، توضیح می‌دهد که آن را نمی‌بینیم (آنچه آبی دیده می‌شود هواست). در همان‌جا به خوانش این گفتار از عبارت «چه کسی برای ما به آسمان بالا رود؟» ارجاع می‌دهد: حروف آغازین میلا و حروف پایانی ה'.

یادداشت كهوت

ת"ז בהקדמה בתחלתה ותי' כב. תי' עי' (קלא, א). בלקו"ת נצבים מה, ד מציי"ן לכאן.

8 מי יעלה לנו השמימה ר"ת מילה וס"ת הוי"ה

تيكوني زوهر (תיקוני זהר, Tikkunei Zohar) (Tikkun 70), چنان‌که یادداشت Kehot به آن ارجاع می‌دهد: همچنین در مقدمه آن و در Tikkun 22) حروف آغازین عبارت «چه کسی برای ما به آسمان بالا خواهد رفت؟» را ختنه (מילה, milah) و حروف پایانی را نام چهارحرفی (ה', Havayah) می‌خواند.

Tikkunei Zohar 131a:1 תקוני זוהר קל"א א'א'

... כל מלאכי חבלה ומקשריון דלא יקרבו לגביה בגין דשמיא דיהו"ה שריא עליה דתשבת לקה באליו תבין מי יעלה לגו השמימא ה, ראשי תיבות מיל"ה, וספי תיבות יהו"ה, בשמיא סליק לעילא נשמתיה, ובהוא זמנא תקיים בקה (שם כח ז) וראו כל עמי הארץ כי שם יהו"ה נקרא עליך וראו ממך, וכמא דאיהו מקבל עליה כל פקודיו דעשה, בדחילו ורחימו, הכי אמליכון לקה לעילא חזיליו ומשריו, על אליו עלמין דתקין לקה קודשא בריך הוא ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

بند 2

9 ומלתם את ערלת לבבכם

موشه (משה) به اسرئیل می‌گوید: «غلفه دل خود را ختنه کنيد و ديگر گردن‌سخت مباشد». این معامر آن را ختنه از پایین می‌نامد؛ ختنه‌ای که با کوشش خودمان انجام می‌شود.

Deuteronomy 10:16 דברים י':ט"ז

ומלתם את ערלת לבבכם ופרקם לא תקשו עוד:

Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت كهوت

דברים י', טז. בסה"מ תקס"ג מביא כאן ג' פסוקים ומלתם את ערלת לבבכם כו' ואח"כ כתי' ושבט עד ה' אלקיך כו' ואח"כ כתיב ומל ה'.

10 שיש ב' בחי' מילה

ایگرت هاكودش (اگرته الكودش, Iggeres HaKodesh), رساله 4, توضیح می‌دهد که ختنه دو مرحله دارد، מילה و פריעה (peri'ah): برداشتن پوست ختنه زמخت و پرده نازک؛ و اینکه دل نیز خواهش‌های زمخت و ظریف دارد. این اثر، «پوست ختنه دل خود را ببرید» را به‌معنای برداشتن پوشش‌های دنیوی می‌خواند که نقطه درونی دل را می‌پوشانند.

یادداشت كهوت

ראה אנה"ק סי' ד.

11 ושבט עד ה' אלקיך

آیه بازگشت، پیش از وعده‌های گردآوری و ختنه کردن دل به‌دست ה' آمده

است؛ معامר آن را با ختنه فروتر یکی می‌داند.

Deuteronomy 30:2 דברים ל':ב'

ושבת עד'ה' אלקיך ושמעת בקלו ככל אשר-אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל-לכבך ובכל-נפשך:

and shalt return unto the L-RD thy G-d, and hearken to His voice according to all that I command thee this day, thou and thy children, with all thy heart, and with all thy soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت كهوت

דברים ל', ב.

12 אם ישראל עושין תשובה

آموزه ربي اليعزر (רבי אליעזר) مبنی بر اینکه رهایی به بازگشت (תשובה, teshuvah) وابسته است؛ این آموزه نشان می‌دهد که ختنه از پایین پیش از رهایی می‌آید.

Sanhedrin 97b:14-15 סנהדרין צ"ז ב':י"ד-ט"ו

אמר רב: כלו כל הקיצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים. ושמואל אמר: דיו לאבל שנעמוד באבלו. כתנאי: רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה – נגאליו, ואם לאו – אין נגאליו. אמר לו רבי יהושע: אם אין עושין תשובה אין נגאליו? אלא הקדוש ברוך הוא מעמיד לקו מלך שגזרותיו קשות כקמו, וישראל עושין תשובה ומתזקין למושב. תנא אידך: רבי אליעזר אומר, אם ישראל עושין תשובה – נגאליו, שנאמר: "שובו ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

یادداشت كهوت

סנהדרין צז, ב.

13 ואם לאו אין נגאליו . . ומל ה' את לבבך

نسخه دیگر متن، ترتیب را به‌روشنی بیان می‌کند: رهایی از راه ختنه پایین می‌آید؛ یعنی بریدن پوست ختنه دل با بازگشت به ה' از طریق رعایت تورات. ختنه دوم مانند چیزی است که پس از رهایی خواهد بود، پس از گردآمدن تبعیدیان، چنان‌که در عبارت «و تو را به سرزمین خواهد آورد... و به تو نیکی خواهد کرد» آمده است.

یادداشت كهوت

בסה"מ תקס"ג ע' יא "ואם לאו אין נגאליו כו' והוא ע"י המילה שמלמטה כו' למול את ערלת הלב כו' לשוב אל ה' ע"י קיום התורה כו' שע"ז נגאליו כו'. והמילה הב' הוא ע"ד שיהי' אחר הגאולה כדכתיב ושבט כו' והביאך אל הארץ כו' והטיבך כו' שהוא לאחר קיבוץ הגליות".

14 והביאך אל הארץ והטיבך

وعده ה' که اسرئیل را به سرزمین وارد کند و بیش از پدرانشان به آنان نیکی کند؛ این وعده پس از گردآوری و پیش از «و ה' دل شما را ختنه خواهد کرد» آمده است.

Deuteronomy 30:5 דברים ל':ה'

והביאך ה' אלקיך אלי-הארץ אשר-ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרבך מאבותיך:

And the L-RD thy G-d will bring thee into the land which thy fathers possessed, and thou shalt possess it; and He will do thee good, and multiply thee above thy fathers

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت كهوت

דברים ל', ה.

15 מה רב טובך אשר צפנת

داوید بانگ برمی آورد: «چه عظیم است نیکی تو که برای کسانی که از تو پروا دارند، اندوخته‌ای!» معامر این نیکی پنهان را با ختنه عظیم از بالا یکی می‌داند.

Psalms 31:20 תהילים ל"א:כ'

מה רב־טובך אשר־צפנת ליראִיךָ פְעֻלַּת לַחֲסִים בְּךָ נִגְדַּד בְּנֵי אָדָם:

Oh how abundant is Thy goodness, which Thou hast laid up for them that fear Thee; Which Thou hast wrought for them that take their refuge in Thee, in the sight of the sons of men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יادداشت כהوت

תהלים לא, כ.

16 במשה שנולד מהול

حکیمان از عبارت «دید که او نیکوست» می‌آموزند که موشه از بدو تولد ختنه‌شده بود.

Sotah 12a:17 סוטה י"ב א:י"ז

"וַתֵּרָא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא". תנאי, רבי מאיר אומר: "טוב" שמו. רבי יהודה אומר: "טובה" שמו. רבי נתן אומר: הגון לנביאות. אמרים אומרים: נולד כשהוא מהול. וחכמים אומרים: בשעה שנולד משה, נתמלא הברית כולו אור. בתיב הקא: "וַתֵּרָא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא", וְתִיב הַתֵּם: "וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאֹרֶךְ כִּי טוֹב".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

יادداشت כהوت

סוטה יב, א.

17 ותרא אותו כי טוב הוא

این سخن درباره مادر موشه هنگام تولد او گفته شده است؛ حکیمان «نیکو» را به این معنا می‌گیرند که او ختنه‌شده به دنیا آمده بود، و بدین‌سان «نیکو» با ختنه‌ای پیوند می‌یابد که از بالا داده می‌شود.

Exodus 2:2 שמות ב':ב'

וַתֵּרָא הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אוֹתוֹ כִּי־טוֹב הוּא וַתַּצְפֵּנְהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:

And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יادداشت כהوت

שמות ב, א.

18 (וזהו והטיבך . . טוב הוא כו')

פראנץ پیونددهنده «به تو نیکی خواهد کرد» با نیکی نهان و با موسی که ختنه‌شده به دنیا آمد، در نسخه دیگر متن نیست.

יادداشت כהوت

הענין ליתא בסה"מ תקס"ג.

19 שבחי' מילה ראשונה שמלמטה למעלה

آن رساله، ختنه ابراهیم را به‌گونه‌ای دیگر، پالایشی از پایین به بالا، توضیح می‌دهد و خود می‌افزاید: «ببینید آنچه در تورا اور و حاشیه‌ها، ذیل "در همان روز"، نوشته شده است؛ و این نیازمند بررسی است.» این یادداشت، تفاوت آن دیدگاه را با این معمار که ختنه ابراهیم را از بالا می‌داند، برجسته می‌کند.

יادداشت כהوت

ראה בסה"מ עשר"ע ע' פה דשם מבאר דענין המילה דאברהם הוא "ע"ד הבירור מלמלמ"ע (ועמ"ש בתוי"א והוספות בד"ה בעצם היום, וצ"ע)".

20 לא בשמים היא

تورات «در آسمان نیست»، و در همان آیه، در عبارت «چه کسی برای ما به آسمان بالا خواهد رفت؟» واژه «ختنه» (מילה, milah) پنهان است؛ مقاله מאמר (maamar) این دو بخش آیه را در برابر یکدیگر قرار می‌دهد.

Deuteronomy 30:12 דברים ל':י"ב

לא בשמים הוא לאמר מי יעלה־לנו השמקמה וְיַקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂהָ:

It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יادداشت כהوت

דברים ל, יב.

21 וכו' בגמ' שא"ר יהושע אין משגיחין בבת קול

در اختلاف بر سر تنור Achnai, רבי יהושע (רבי יהושע) صدایی آسمانی را رد کرد و به این عبارت استناد کرد: «در آسمان نیست». مقاله از این ماجرا برای نشان‌دادن این نکته استفاده می‌کند که تورات به زمین آورده شده است.

Bava Metzia 59b:5 בבא מציעא נ"ט ב:ה'

עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: "לא בשמים היא!" מאי "לא בשמים היא"? אמר רבי ירמיה: שקבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שקבר כתבת מהר סיני בתורה "אחרי רבים להטות". אשקחיה רבי נתן לאליהו, אמר לקה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעמא? אמר לקה: קא חידד ואמר, "נצחוני בני! נצחוני בני!"

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

יادداشت כהوت

ב"מ נט, ב.

22 כי שם הוי"ה וי"ד צמצום . . .

ایگرت هاتشوبه (Iggeres HaTeshuvah) حروف נאם ה' را به‌عنوان مراحل جریان الهی توضیح می‌دهد: یود به‌منزله انقباض، هی به‌منزله گسترش و واو به‌منزله امتدادبخشی. این معمار در اینجا بر آن توضیح تکیه دارد.

יادداشت כהوت

ראה אגה"ת פ"ד.

23 שו"ה בבת קול — ונק' תורת הוי' . . נמשכה למטה

عبارت‌های «و "تورات ה" نامیده می‌شود» تا «به پایین فرود آمد» در نسخه دیگر متن نیست.

يادداشت כהوت

ליתא בסה"מ תקס"ג.

24 ושם הוי' הוא בס"ת . . מבחי' שמים אלו

عبارت‌های «حال آن‌که نאם ה' در حروف پایانی است» تا «از مرتبه این آسمان‌ها» در نسخه دیگر متن نیست.

يادداشت כהوت

ליתא בסה"מ תקס"ג.

25 גדולה מילה

مژده (مژده) ختنه را می‌ستاید، زیرا سیزده پیمان بر سر آن بسته شده است؛ مقاله «بزرگ» را ناظر به ختنهٔ بزرگ از بالا می‌داند.

Nedarim 31b:8-9 נדרים ל"א ב:ח'-ט'

רבי אלעזר בן עזריה אומר: מאוסה היא הערלה, שנתגנו בה רשעים
שנאמר: "כי כל הגוים ערלים". רבי יושעאל אומר: גדולה מזלה,
שנקרה עליה שלש עשרה בריתות. רבי יוסי אומר: גדולה מזלה
שדחה את השבת ממנה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

یادداشتِ كهوت

נדרים לא, ב.

26 ע' במק"מ על הזהר ח"ג דרל"ג ע"ב

لیکونی تורה از میکداش ملخ نقل می‌کند: ختنه عظیم از بنیاد **آرید انمیز** جذب می‌شود؛ همان‌جا که سیزده اصلاح ریش، یعنی سیزده صفت رحمت، قرار دارند. این مرتبه از شبّات، که از حکمت (**حکמה**, Chochmah) می‌آید، برتر است و در فرمانروایی (**ملכות**, Malchus) فروود آورده می‌شود.

یادداشتِ كهوت

מובא בלקו"ת פ' תזריע כא, ב. "מארז"ל... גדולה מילה... ופי' במק"מ...
דהיינו שנמשך מיסוד דא"א שיש בו י"ג ת"ד שהם י"ג מדות הירחמים."

27 ע' במק"מ על הזוהר ח"ג דרל"ג ע"ב

خود متن به شرح Mikdash Melech بر این بخش از **זוהר** (**זהר**) در بخش **פינים** اشاره می‌کند. چنان‌که **לקוטי תורה** (**לקוטי توره**) آن را نقل می‌کند، این شرح «ختنه بزرگ است» را چنین تفسیر می‌کند که از بنیاد (**יסוד**، Yesod) چهرهٔ دراز (**אריך אפים**، Arich Anpin) گرفته شده است؛ بنیادی که سیزده آرایش اصلاحی (**תיקונים**، tikkunim) را در خود دارد، یعنی همان سیزده صفت رحمت.

Zohar, Pinchas 57:348–350 ספר הזהר, פנחס נ"ז:שמ"ח-ש"נ

28 ובלק"ת פ' קדושים

چنان که یادداشت نقل می‌کند، **لیکوتی تורה** در همان جا می‌گوید ختنه عظیم است، زیرا سیزده پیمان بر سر آن بسته شد: همان گونه که در ریش بالای **آرץ انפרی** سیزده اصلاح هست، در «ریش» پایینی، در بنیاد، نیز چنین است، این اثر برای این مطلب به **Parash Kedoshim** استناد می‌کند، همان گونه که متن می‌نویسند: **ما نیز چنین می‌کند.**

یادداشتِ كهوت

ראה גם לק"ת עקב טו, ב "גדולה מילה שנכתרו עליה י"ג כריתות שכמו שיש י"ג ת"ד בדיקנא עילאה דא"כ כך הוא ג"כ בדיקנא תתאה בבחינת יסוד כו' כמ"ש בלק"ת פ' קדושים".

29 שענין הכריתות ברית הוא למעלה מן השכל והדעת

دربارهٔ «رود به پیمان»، **لیکوسی توره**، تمثیل دو دوست را می‌آورد که پیمانی می‌بندند تا محبتشان هرگز از میان نرود، حتی هنگامی که عقل اقتضا کند پایان یابد: پیمان آنان را فراتر از عقل به هم پیوند می‌دهد. ^۷ نیز از راه سیزده صفت رحمت که موسی فرود آورد، با اسرائیل پیمان بست.

یادداشتِ کھوت

ראה לקו"ת נצבים מד, ב.

30 הוא ע"י י"ג מדה"ר

یادداشتی در حاشیه توره اور (توره اور) به اینجا ارجاع می‌دهد: با سیزده صفت رحمت پیمانی بسته شده است که آنان تهی بازنگردند. این

31 עד יעבור עמך ה'

موشه (מֹשֶׁה) و اسرئیل در سرود دریا می‌سرایند که هراس بر ملت‌ها چیره خواهد شد «تا قوم تو بگذرد، ای **ה'**»، تا به سرزمین وارد شوند. مقاله این واژه‌ها را به گونه‌ای دیگر می‌خواند: «تا [آنان] بگذرند»، یعنی از مرتبه نام چهارحرفی (הַוַיָּהּ) فراتر روند.

שמות ט"ו:טז Exodus 15:16

תפל עליהם אמתה ופסח בגדל ורועה ידמו נאכון עד-יעבר עמה ה' עד-
יעבר עמיו קמית:

Terror and dread falleth upon them; By the greatness of
Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass
over, O L-RD, Till the people pass over that Thou hast gotten

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ كهوت

שמות טו, טז. על הגליון בתו"א נרשם: שבזכות מילה נבקע הים וע' במדרש התהילים הים ראה וינס אורנו של יוסף ראה וינס ובמדרש רבה השירה הזאת כו' מילה זאת בריתי כו' (ממורי נ"ע).

32 וגם בי"ג מדה"ר כתי' ויעבור

سیزده صفتِ رحمت با عبارتِ «و ۱۶ از پیش او گذشت» آغاز می‌شوند؛ این همان فعلی است که در عبارتِ «تا قوم تو بگذرند» آمده است.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו'

וַיַּעֲבֹר ה' עַל-פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֶל רְחוֹם וַחֲנוּן אֶרֶץ אֲפִימֶסָה וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: "The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, ;and abundant in goodness and truth

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

33 ומל'ה' אלקיך

موشه وعده می‌دهد که پس از بازگشت از تبعید، «**ה'** شما دل شما را ختنه خواهد کرد» تا او را دوست بدارید. این معامَر آن را ختنه از بالا می‌نامد؛ ختنه‌ای که **ה'** انجام می‌دهد.

Deuteronomy 30:6 דברים ל"ו

וַיִּמָּלֵךְ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת-לִבְכֶּם וְאֶת-לֵבב וַרְעָה לְאַהֲבָה אֶת-ה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל-
לִבְכֶּם וּבְכָל-נַפְשָׁה לְמַעַן חַיִּיה:

And the L-RD thy G-d will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the L-RD thy G-d with all thy heart, .and with all thy soul, that thou mayest live

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشتِ كهوت

דברים ל.ו.

3

34 נימול אברהם

«אברהם אברהם חתנה שד»: סורת מיהול קה מאמר (maamar; گفتار حسیدي) آن را ختنه‌ای می‌خواند که از بالا داده شده است.

Genesis 17:26 בראשית י"ז:כ"ו

בעצם היום הזה נימול אברהם וישמעאל בנו:

In the selfsame day was Abraham circumcised, and Ishmael his son

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

35 גבי מילת ישמעאל ומקנת כספו דכתיב וימל

אברהם, اسماعيل يشمعال و همه کسانی را که با پولش خریده بود, گرفت و «ختنه کرد»: صورت معلوم که מאמר آن را ختنه از پایین می‌خواند.

Genesis 17:23 בראשית י"ז:כ"ג

ויקח אברהם את־ישמעאל בנו ואת קל־ילדי ביתו ואת קל־מקנת כספו קל־זכר באנשי בית אברהם וקל את־גשר ערלתם בעצם היום הזה כאשר דבר אתו אלקים:

And Abraham took Ishmael his son, and all that were born in his house, and all that were bought with his money, every male among the men of Abraham's house, and circumcised the flesh of their foreskin in the selfsame day, as G-d had said unto him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 בעצם היום — פי' בעצמיות של היום

اور هتوراه توضیح می‌دهد که «این روز» همان صفات عاطفی عالم صدور است که «روز» نامیده می‌شود؛ و «این» (zeh, זה) به دیدار روشن نبوت موسی (مשה) اشاره دارد. جوهري آن، نور بی‌پایانی است که در آن پوشیده است. به همین ترتیب، در جهان مادی نیز خورشیدی که روز را روشن می‌کند، بنیاد پدر است که در صفات عاطفی می‌تابد، چنان‌که راماز توضیح می‌دهد.

יادداشت כהות

באוה"ת פי' פניחס ע' א'רא: ור"ל כי היום הזה היינו ז"א דאצ"י שנק' יום ונק' זה ע"ד משה רבינו ע"ה נתנבא בזה היינו בחי' אספקלריא המאירה, אמנם העצמי של בחי' ז"א היינו אוא"ס המלוכש בו ע"ד שנת"ל בפ"י בי נשבעתי כו' וכן בגשמיות ביום מאיר השמש אשר שמש הוא בחי' יסוד אבא המאיר בז"א כדפי' הרמ"ז ר"פ בהעלותך ור"פ אמור בענין שמש צדקה.

37 היום שכולו ארוך שכולו טוב

تلمود عبارت «تا برایت نیکو باشد» را ناظر به جهانی می‌داند که سراسر نیکوست، و عبارت «تا روزهایت دراز باشد» را ناظر به جهانی که سراسر دراز است.

Kiddushin 39b:8 קידושין ל"ט ב:ח'

הרי שאמר לו אביו: עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונשל את הבנים ובחזירתו נפל ומת — היכן טובת ימיו של זה, והיכן אריכות ימיו של זה? אלא: "למען ייטב לך" — לעולם שכולו טוב, "ולמען יאריך ימיו" — לעולם שכולו ארוך.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Chullin 142a:4-5 חולין קמ"ב א:ד'-ה'

הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים ובחזרתו נפל ומת היכן אריכות ימיו של זה והיכן טובתו של זה אלא למען יאריך ימיו בעולם שכולו ארוך ולמען ייטב

לך לעולם שכולו טוב ודלמא לא הוה הכי ר' יעקב מעשה חזא ודלמא מהרהר בעבירה הוה מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

יادداشت כהות

ראה קידושין לט, ב וחולין קמב, א (ושם: עולם). נוסח הרחמן (בברכת המזון) "ליום שכולו טוב".

38 רב טובך

«ניקי عظيم ه'» که ذخیره شده است و מאמר آن را با تجلی دوران آینده و ختنه عظیم یکی می‌داند.

Psalms 31:20 תהילים ל"א:כ'

מה רב־טובך אֲשֶׁר־צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ פְּעֻלַּת לַחֲסִים כָּךְ נִגַּד בְּנֵי אָדָם:

Oh how abundant is Thy goodness, which Thou hast laid up for them that fear Thee; Which Thou hast wrought for them that take their refuge in Thee, in the sight of the sons of men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

درباره این نسخه

.the notes و our explanations ,the English translation ,This edition contains the Hebrew text

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

.Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0

.Our explanations, with the overview, the questions and the page for children: CC BY-NC 4.0

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) از طریق سفاریا: (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>

ترجمه و شرح انگلیسی: با کمک هوش مصنوعی (openai/gpt-6-luna-pro:batch) برای likuteitorah.com تهیه شده و با متن عبری و سفاریا مقابله شده است؛ هنوز ویراستار انسانی آن را بازبینی نکرده است. لطفاً هر مطلب مهمی را با متن عبری مقابله کنید.

ربه خواست که ماماریم پارشای آن هفته، «پارشای حسیدی»، در همان هفته و در طول هفت روز آن آموخته شوند (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306–309). چرا آن را بیاموزیم و برکات ربه: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha

پروژه‌ای رایگان و غیرتجاری؛ هیچ چیز در اینجا فروخته نمی‌شود. وابسته به Kehot, Sefaria یا کتابخانه لوباوویچ نیست. © likuteitorah.com

از likuteitorah.com/fa/torah-ohr/lech-lecha/6

تقدیم به افتخار

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

پدر ربه، רב لیوی ییتسחק